

Unter den Linden

Een Baedeker-wandeling uit 1927 door keizerlijk Disneyland

Achtergrond - 22 augustus 2011 - Auteur: Thomas Smits

“Unter den Linden is de trots van het keizerlijke Berlijn.” Zo stond het in 1927 in de reisgids ‘Berlin und Umgebung’ van het bekende en prestigieuze uitgevershuis Baedeker. De gids wijdt bijna 50 pagina’s aan de beroemdste boulevard van de Duitse hoofdstad. Direct na de Tweede Wereldoorlog lag Unter den Linden in puin, maar nu zijn er weer genoeg ‘Baedeker-trekpleisters’ te bewonderen.

De meeste gebouwen en paleizen aan Unter den Linden zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog verwoest. Die bombardementen op toeristische trekpleisters zonder enige vorm van militaire betekenis werden bekend als ‘Baedeker bombardementen’. Maar in de jaren twintig had de boulevard nog de oorspronkelijke keizerlijke allure.

De Brandenburger Tor en het Pariser Platz aan het begin van Unter den Linden worden tegenwoordig vooral gezien in het licht van de Koude Oorlog: de Muur liep direct achter de triomfboog en het plein. In de Baedeker reisgids gaat het over de oorlogen tussen Frankrijk en Pruisen in de 19e eeuw. Het Pariser Platz is vernoemd naar de overwinning van de Pruisen op de Fransen in 1814. Boven op de Tor prijkt de Quadriga - in de reisgids het *Viergespann der Viktoria* genoemd. In 1806 werd dit beeld door de Fransen ontvoerd en na de overwinning van 1814 weer teruggeven.

In de jaren twintig waren op het Pariser Platz onder andere het Arnimschen Palais - zo genoemd omdat de Duitse romantische dichter Achim von Arnim er opgroeide - en het paleis van de Franse ambassade nog te bewonderen. Sommige instituten zijn na de oorlog teruggekeerd op hun oude plek. Zo is de prestigieuze Akademie der Künste - waarin 500 leden sinds 1696 van gedachten kunnen wisselen over kunst - weer gevestigd aan de zuidkant van het plein - wel in een modern gebouw.

Dronken Russische soldaten

Op nummer 77 is het luxueuze hotel Adlon gevestigd. Op voorspraak van keizer Wilhelm II mocht de rijke Berlijnse wijnhandelaar Franz Adlon in 1907 zijn chique hotel bouwen op de hoek van het Pariser Platz en Unter den Linden. Het hotel overleefde de bombardementen in 1945, maar op 2 mei van dat jaar brandde het alsnog af. Het gerucht gaat dat de brand per ongeluk werd aangestoken door

dronken Russische soldaten die zich tegoed deden aan de restanten van beroemde wijncollectie van Franz Adlon. Pas in 1995 werd het hotel aan de hand van het originele ontwerp herbouwd.

Unter den Linden werd in 1927 niet alleen bepaald door de keizerlijke paleizen. In allerlei moderne gebouwen hadden zich treinondernemingen, juweliers en automerken gevestigd. Zo beschrijft de Baedeker gids het hoofdgebouw van de Internationalen Eisenbahn-Schlafwagen-Gesellschaft - de firma achter de beroemde Oriënt express - en het Mercedeshaus. Ook tegenwoordig is de boulevard een aantrekkelijke locatie voor het bedrijfsleven. Rond lunchtijd wemelt het er van de zakenlieden die soms meerdere Blackberry's tegelijk bedienen.

Nederlands tintje

Het keizerlijke Unter den Linden had ook een klein Nederlands tintje: het Niederländische Palais, in 1804 door de latere Nederlandse koning Willem I gekocht. De Oranjes moesten hun land in 1795 na een nederlaag tegen de Franse revolutionaire legers ontvluchten. Ze hadden goede banden met het Pruisische vorstenhuis - Willems vrouw was een Pruisische prinses - en zo belandden ze in Berlijn. Tussen 1804 en 1813 woonden ze op Unter den Linden. Toen Willem I in 1840 troonsafstand deed, vertrok hij opnieuw naar zijn optrekje aan de Berlijnse boulevard en bleef er tot zijn dood. De restanten van het Niederländische Palais zijn in 1963 opgenomen in het huidige Gouverneurshaus op Unter den Linden nummer 11.

De Neue Wache, iets verderop, diende oorspronkelijk als hoofdkwartier van de soldaten die de keizerlijke familie beschermden, die aan de overkant in het Berliner Stadtschloss woonde. In de jaren twintig - de keizer was tijdens de revolutie van 1918 naar Nederland gevlucht - werd de Neue Wache omgevormd tot een monument voor de gevallen van de Eerste Wereldoorlog.

De DDR liet de zwaar gebombardeerde Neue Wache restaureren en wijdde het aan alle slachtoffers van het fascisme en het militarisme. De overblijfselen van een onbekende soldaat en een onbekend slachtoffer van een concentratiekamp werden in de grond onder het gebouw begraven. Sinds 1991 is de Neue Wache "de centrale gedenkplaats van Duitsland voor alle slachtoffers van oorlog en tirannie". Op initiatief van de toenmalige bondskanselier Helmut Kohl werd een vergrote versie van het beeld 'Moeder en zoon' van de Duitse kunstenaar Käthe Kollwitz in het midden van de ruimte geplaatst.

Brandhout

De DDR liet in de jaren vijftig en zestig ook de grotendeels verwoeste Staatsoper

en het hoofdgebouw van de Humboldt Universität herbouwen. Door de restauratiewoede van de DDR, voortgezet door het verenigde Duitsland in de jaren negentig, is veel weer zoals het in de Baedeker reisgids van 1927 staat beschreven. De herbouw van Berliner Stadtschloss ergens in de komende jaren is de voltooiing van de restauratie van Unter den Linden.

Toch voelt het gek dat de grandioze paleizen en theaters aan de straat in wezen even oud zijn als het oerlelijke modernistische hoofdgebouw van de Russische vliegtuigmaatschappij Aeroflot. Soms voelt de straat dan ook beetje als een keizerlijk Disneyland. Misschien komt dit nog wel het beste tot uitdrukking in de bomen van de straat. De oude lindebomen werden tijdens de oorlog als brandhout gebruikt. De bomen die er nu staan zijn een verzameling van Oost-Duitse soorten die de DDR in de jaren vijftig liet planten.

Thomas Smits doet de researchmaster Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en verblijft regelmatig in Berlijn.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3078/unter-den-linden>